

การพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรกรต้นแบบเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Development of the Success Indicators of the Model Farmers for Self-reliance and Interdependence Based on the Sufficiency Economy Philosophy of Local Philosophers Network in the Northeast.

ธวัชชัย เพ็งพินิจ^{1*}, พรทวิ พลเวียงพล², วโรดม แสงแก้ว³ และ พิมพชนก วัดทอง⁴
Thawadchai Pengpinit^{1*}, Pronthavee Ponvaingpon², Warodom Sangkaew³
and Phimchanok Watthong⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรกรต้นแบบเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนาการกลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรต้นแบบ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอำนาจเจริญ จำนวน 12 เครือข่าย ระยะเวลา 1 ปี ผลการวิจัยพบว่า มีตัวชี้วัดรวม 39 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ หลากหลายชนิด ไม่สร้างหนี้ ครอบครัวยั่งยืน ทำเกษตรผสมผสาน ลดรายจ่าย พึ่งตนเองและพึ่งพากัน เป็นแบบอย่างที่ดี มีงานทำตลอดปี มีความพอเพียง วางแผนชีวิต วางแผนการใช้พื้นที่ สร้างแหล่งน้ำ อาหารปลอดภัย มีที่ดินทำกินของตนเอง มีลูกหลานสืบทอด ใช้แรงงานตนเอง ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม มีกัลยาณมิตร สิ่งแวดล้อมดี ดูแลตัวเองให้ออก-บอกร ตัวเองให้ได้-ใช้ตัวเองให้เป็น ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เรียนรู้ศึกษาดูงาน แบ่งปันความรู้ มีคุณธรรม ทำบัญชีครัวเรือน มีความรู้และประสบการณ์ มีเงินออม

¹ อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

² นักบริหารงานทั่วไป 5 เทศบาลเมืองหนองคาย

³ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย

⁴ นักวิจัยอิสระ

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit Rajabhat University.

² The general administration 6, Nong Khai municipality.

³ Member of Nong Khai provincial administrative council.

³ Independent researchers.

* Corresponding author e-mail: chai30@hotmail.com

สุขภาพแข็งแรง ขยันซื่อสัตย์ ปลูกผักสวนครัว ภูมิใจในสิ่งที่ทำ มีอาหารพอกิน-แจก-แลกเปลี่ยน-ขาย เลิกอบายมุข ที่อยู่อาศัยมั่นคง ครัวธาในอาชีพ อนุรักษ์ป่าไม้ ลดการใช้สารเคมี และมีอิสระภาพ

คำสำคัญ: ตัวชี้วัด, เกษตรกรต้นแบบ, ฟึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

This research used qualitative research methods. Aims to study development of the success indicators of the model farmers for self-reliance and interdependence based on the Sufficiency Economy Philosophy of local philosophers network in the Northeast. The data collection from the document and field study by participatory observation, in-depth interviews, focus groups and workshop. By purposive selective sample include local philosophers, model farmers and stakeholders local philosophers network in the northeast in the province of Khon Kaen, Nakhon Ratchasima, Buriram, Surin and Amnat Charoen total 12 network duration of one year. The findings of this study revealed that there were 39 indicators altogether including: growing plants and raising animals in diverse species, debt-free living, warm family, doing integrated farming, reduction of expenses, self-reliance and interdependence, being good models, having work for all year round, self-sufficiency, life planning, planning of land use, building water resources, toxic-free foods, owning one's own land, having heirs, using one's own labor, using organic fertilizers, conservation of traditions and cultures, amicability, decent environments, self-understanding-advice-application, doing of the New Theory, learning through study tours, knowledge sharing, obtaining morality, making household accounting, obtaining knowledge and experiences, savings, being healthy, diligence and integrity, backyard gardening, being proud of what's done, having enough foods for consumption-contribution-exchange-sales, keeping away from vices, owning stable lodgings, having faith in one's own career, conservation of forests, reduction of chemicals use and being free.

Keywords: Indicator, Model farmer, Self-reliance and interdependence, Sufficiency Economy Philosophy, Northeast

บทนำ

ในปี พ.ศ.2538 พ่อผาย สร้อยสระกลาง พ่อสุทรินทร์ ปรัชญพฤทธิ์ และพ่อคำเตื่อง ภาชี ได้ตั้งโรงเรียนชุมชนอีสานขึ้น ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาอีสาน เพื่อขยายความคิดและรูปธรรมการทำเกษตรผสมผสานออก

ไปสู่ชุมชน โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน ในเวลาต่อมาจากโรงเรียนชุมชนอีสานพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยภูมิปัญญาอีสานคืบคั้น และเมื่อจำนวนสมาชิกมากขึ้น จึงได้รวมตัวกันในนาม “เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหนึ่ง สร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ในการฟึ่

ตนเองและพึ่งพากันเอง สองส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านสร้างผู้นำรุ่นใหม่ และสามสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง 1 ล้านครอบครัวในปี พ.ศ.2560 ผ่านการบริหารจัดการของมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตดีจังหวัดขอนแก่น (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2545) รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น เป็นต้น ซึ่งองค์ความรู้และข่าวสารความเคลื่อนไหวของเครือข่ายได้มีการนำเสนอในรูปแบบของจดหมายข่าวหรือวารสารราย 3 เดือน เช่น วารสารคำคุณ จดหมายข่าวก้าวทันประชาคมสุขภาพอำเภออุบลรัตน์ จดหมายข่าวก้าวทันปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน เป็นต้น อีกทั้ง ในการรวมตัวกันยังเปิดกว้างให้พหุภาคีที่สนใจเข้าร่วมได้ ทั้งในรูปแบบของการร่วมประชุม ร่วมเป็นสมาชิก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ และสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ เครือข่ายยังได้จัดประชุมใหญ่ปีละครั้ง เพื่อจัดเวทีร่วมของเครือข่ายทั้งหมด ซึ่งในการประชุมจะมีการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เครือข่ายได้ค้นพบมาในรอบปี มีการวางแผนร่วมกันในการขับเคลื่อนเครือข่ายในปีต่อไป การเผยแพร่ผลงานของเครือข่ายต่อสาธารณชนและผู้สนใจ ปัจจุบันมีทั้งสิ้น 12 เครือข่าย โดยมีปราชญ์ชาวบ้านและเกษตรกรต้นแบบเป็นวิทยากรกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรวิทยากรกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองภาคประชาชน หรือ “วปอ.ภาคประชาชน” เครือข่ายละ 7-25 คน เนื่องจากเกษตรกรต้นแบบ คือ ผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง จนสามารถเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรทั่วไปได้ อีกทั้งยังมีพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ซึ่ง

แนวปฏิบัติดังกล่าวเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ทั้งในการดำเนินชีวิตและการทำเกษตรกรรมที่เรียกว่า “เกษตรพอเพียง” (ธวัชชัย เฟ็งพิณีจ และคณะ, 2554ก)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเหมาะพอดี มีเหตุมีผลและความไม่ประมาท ซึ่งให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ด้วยการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง รู้จักประมาณตน และดำรงชีวิตอย่างพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2551) ถือเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมในลักษณะบูรณาการโดยมีคนเป็นศูนย์กลางที่อาศัยพลังทางสังคมขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปพหุภาคี (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552) อันเป็นแนวทางการพัฒนาที่ลุ่มลึกและกินความมากกว่ามิติทางเศรษฐกิจหรือการผลิต เน้นความยั่งยืนสู่การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนยกระดับความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนและสังคม (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2551)

อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมต้องอาศัยการพัฒนาตัววัดที่จะใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการวัดผลการดำเนินงาน (สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ, 2551) เนื่องจาก ตัวชี้วัดเป็นตัวแปรที่สามารถสะท้อนหรืออธิบายสิ่งซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อใช้วัดความเปลี่ยนแปลง บ่งบอกสถานภาพ หรือสะท้อนการดำเนินงานได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ทั้งนี้ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงมีความจำเป็นในการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาประเทศ (แกมทอง อินทรรัตน์, 2551) เพราะตัวชี้วัดมีความสำคัญในการเป็นมาตรวัดหรือไม้บรรทัดวัดผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้ (สายสมร ศักดิ์คำดวง, 2551) ดังนั้น การพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรกรต้นแบบเพื่อการพึ่งตนเองและ

พึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นการถอดความรู้จากต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ (success model) และมีแนวปฏิบัติที่ดี (best practice) จนได้รับการยอมรับจากสังคมวงกว้างว่าสามารถดำรงตนอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถเป็นแบบอย่างแก่บุคคลคนสังคมวงกว้าง ซึ่งตัวชี้วัดยังสามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรกรต้นแบบเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัสดุอุปกรณ์และวิธีการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีทั้งการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกแบบเจาะจง คือ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน จำนวน 12 เครือข่าย ประกอบด้วย

2.1 เครือข่ายพ่อค้าเตี๊อง ภาษี “ปราชญ์ชาวบ้านนักคิด นักพูด นักปฏิบัติแห่งยุคสมัย” บ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 เครือข่ายพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา “ปราชญ์ชาวบ้านนักสู้ชีวิต” บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา

2.3 เครือข่ายพ่อซาลี มาระแสง (เสียชีวิต) “ปราชญ์ชาวบ้านนักปลูกต้นไม้” บ้าน

กุดชวย ตำบลคำพระ อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ

2.4 เครือข่ายพ่อเชียง ไทยดี “ปราชญ์ชาวบ้านนักวิจัยรุ่นลายคราม” บ้านอนันต์ ตำบลยาง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2.5 เครือข่ายพ่อทองหล่อ เจนไชย (เสียชีวิต) “ปราชญ์ชาวบ้านผู้พึ่งตนเองด้วยการออม” บ้านหายโคก ตำบลหายโคก อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

2.6 เครือข่ายพ่อทัศน์ กระจยอม “ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่นผู้สำเร็จได้เพราะ 5 พระ” บ้านโสกน้ำขาว ตำบลก้านเหลือง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

2.7 เครือข่ายพ่อบุญเต็ม ชัยลา “ปราชญ์ชาวบ้านนักจัดการอารมณ์ศิลปิน” บ้านดงบัง ตำบลคอนนิม อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

2.8 เครือข่ายพ่อประคอง มนต์กระโทก (อุปสมบท) “ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดนครราชสีมา” ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

2.9 เครือข่ายพ่อผอง เกตพิบูลย์ “ปราชญ์ชาวบ้านครูบ้านาญผู้เจริญรอยตามพระยุคลบาท” บ้านโนนหมากพริก ตำบลโลกสง่า อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

2.10 เครือข่ายพ่อผาย สร้อยสระกลาง “ปราชญ์ชาวบ้านนักจัดการจังหวัดบุรีรัมย์” บ้านสระคูณ ตำบลโลกถ่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

2.11 เครือข่ายพ่อมหาอยู่ สุนทรชัย (เสียชีวิต) “ปราชญ์ชาวบ้านอาวุโสของภาคอีสานที่มีความสุข” บ้านตะแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

2.12 เครือข่ายพ่อสุทธิพันธ์ ปรัชญพฤทธิ “ปราชญ์ชาวบ้านที่ไม่ยอมหยุดเรียนรู้” บ้านปากช่อง ตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านเกษตรกรต้นแบบ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเครือข่าย

ช่วยปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น สมาชิกเครือข่าย ครู เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มในชุมชน เป็นต้น

3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

3.1 เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป เช่น สมุดบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้บันทึกหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความแม่นยำและรวดเร็วขึ้น

3.2 คู่มือการเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นคู่มือที่คณะผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย โดยมีรายละเอียดที่สำคัญในการดำเนินการวิจัย เช่น ข้อมูลพื้นฐานเครือข่าย ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ วิธีการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล การบันทึกรายละเอียดประจำวัน การบันทึกสิ่งที่สังเกตพบของนักวิจัย เป็นต้น

3.3 แบบสัมภาษณ์ หรือแนวคำถาม (question) ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์หรือพูดคุย โดยเน้นที่ความยืดหยุ่น (flexibility) ของประเด็นในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information: KI) มีเวลาในการคิด วิเคราะห์ และตอบคำถามได้อย่างหลากหลาย ครอบคลุมประเด็นที่ครบถ้วน รวมถึงสามารถเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลที่สำคัญได้ ทั้งนี้ ผู้ถูกสัมภาษณ์บางคนจะถูกสัมภาษณ์มากกว่า 1 ครั้ง เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

4. การตรวจสอบเครื่องมือ หลังจากที่คุณคณะผู้วิจัยได้ร่วมประชุมออกแบบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในภาคสนาม เพื่อทดสอบว่าเครื่องมือเหล่านั้น สามารถนำมาซึ่งข้อมูลการวิจัยที่ครบถ้วน

หรือไม่ หรือสามารถที่จะเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลหลักที่ต้องการมาน้อยเพียงใด จากนั้นนำผลที่ได้จากภาคสนามมาพัฒนาเครื่องมือให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการมากที่สุด ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาแล้ว ทางคณะผู้วิจัยได้ส่งให้ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาคสนามหรือข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ด้วยทัศนะแบบคนใน (emic) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอภาพรวมของการวิจัย ในรูปของชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) พร้อมกับนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นมาสนับสนุนผลการวิจัย ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

5.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (documentary study) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ทั้งจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ งานวิจัย บทความ วารสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและนำมาประกอบการวิเคราะห์ผลการวิจัย

5.2 การศึกษาภาคสนาม (field study) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามทั้ง 12 เครือข่าย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล รวมถึงเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของกลุ่มตัวอย่างในระยะเวลาหนึ่ง โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

5.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participatory observation) เป็นการสังเกตเชิงสำรวจ (survey) สภาพโดยทั่วไปหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องานวิจัย เพื่อหาหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยบันทึกปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการวิจัยในทุกด้าน เช่น การใช้ชีวิตประจำวัน วัตรปฏิบัติ สภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อม การปฏิสัมพันธ์

ระหว่างคนในชุมชนและบุคคลภายนอก การติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

5.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบไม่เป็นทางการผ่านแนวคำถามที่สร้างขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการหรือนำไปสู่ข้อมูลหลัก ประเด็นในการสัมภาษณ์ เช่น การดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน ภูมิปัญญา การดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนา เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 199 คน

5.2.3 การสนทนากลุ่ม (focus group) เป็นการพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก เช่น ประชาชนชาวบ้าน เกษตรกรต้นแบบ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึก ซึ่งข้อมูลที่ได้จะมีทั้งข้อมูลพื้นฐานของเครือข่าย ข้อมูลการทำกาเกษตร ความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ ผลที่ได้รับ ตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีการสนทนากลุ่มจำนวน 17 กลุ่ม ผู้เข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 63 คน โดยไม่นับรวมคณะผู้วิจัยและไม่นับชื่อซ้ำ เนื่องจากบางคนเข้าร่วมสนทนากลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม

5.2.4 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (work shop) โดยคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเครือข่ายเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิชาทฤษฎีวิจารณ์ แสดงความคิดเห็น และพัฒนาตัวชี้วัด ซึ่งมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 จัดขึ้นที่ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพ่อทัศน กระจายธรรม ครั้งที่ 2 จัดขึ้นที่ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพ่อผาย สร้อยสระกลาง ผู้เข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 113 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในแต่ละครั้งจะเป็นคนละกลุ่มที่มาจากแต่ละ

เครือข่าย อย่างไรก็ตาม กลุ่มเป้าหมายบางคนจะเคยถูกสัมภาษณ์เชิงลึกและเคยเข้าร่วมสนทนากลุ่มมาก่อน

การศึกษาตัวชี้วัด คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และจากเอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้ เช่น ตัวบุคคล สถานที่ แหล่งเรียนรู้ โครงการ กิจกรรม เป็นต้น เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล พร้อมกับสังเคราะห์ตัวชี้วัดออกใน 7 องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลาง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม และความสมดุลมั่นคงยั่งยืน จากนั้นส่งให้ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

การพัฒนาตัวชี้วัด คณะผู้วิจัยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งกลุ่มตัวอย่างเป็นคนละกลุ่มกันจากแต่ละเครือข่ายมาร่วมกันพัฒนาตัวชี้วัด ซึ่งที่ประชุมจะร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยน เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดให้สมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้ หากมีตัวชี้วัดที่เห็นว่าสอดคล้องเข้ากันได้หรือคล้ายคลึงกัน หรือมีความสัมพันธ์กันที่ประชุมจะลงมติเพื่อรวมเข้าเป็นตัวชี้วัดเดียวกัน จากนั้นผู้เข้าร่วมประชุมจะให้ค่านำหนักตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการใช้เครื่องหมาย (mark) ในรูปของสติ๊กเกอร์ (sticker) ที่กำหนดตัวเลขไว้ โดยผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนนำไปติดไว้ที่ตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นนับรวมค่าคะแนนในแต่ละตัวชี้วัดเพื่อจัดลำดับความสำคัญในแต่ละองค์ประกอบ โดยสติ๊กเกอร์ 1 ชิ้นมีค่า 1 คะแนน ข้อมูลที่ได้รับจากการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 ครั้ง คณะผู้วิจัยได้นำมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อทำให้เป็นชุดข้อมูลเดียวกัน ซึ่งตัวชี้วัดที่ได้รับการพัฒนาแล้ว คณะผู้วิจัยจะตรวจสอบด้วยกระบวนการสะท้อนกลับ (reflective) โดยการนำกลับไปสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และตรวจสอบจากเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์ จากนั้นส่ง

ให้ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบยืนยันอีกครั้ง

6. การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ประกอบด้วย การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลโดยตรง (data triangulation) จากนักวิจัย/ผู้เชี่ยวชาญที่ปรึกษาโครงการวิจัย (investigator triangulation) และจากงานวิชาการ/แนวคิด/ทฤษฎี (theory triangulation) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลทั้งหมด คณะผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือซึ่งกันและกัน และนำข้อมูลที่มีอยู่ไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลแหล่งอื่นๆ เพื่อเทียบเคียงความถูกต้องของข้อมูล เช่น การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของบุคคลหนึ่งไปเทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของบุคคลอื่นๆ เป็นต้น รวมถึงการนำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้องจากการสนทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการ เทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต จากงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง และน่าเชื่อถือมากที่สุด

7. การจัดหมวดหมู่และเรียบเรียง ข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ คณะผู้วิจัยนำมาจัดหมวดหมู่ในเบื้องต้น เช่น ข้อมูลพื้นฐาน การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ จุดเด่น ตัวชี้วัดความสำเร็จ แนวทางการพัฒนา เป็นต้น ผ่านกระบวนการย้อนระลึก (reflective process) และกระบวนการสังเคราะห์ (synthesis process) เพื่อให้สามารถจัดเรียงข้อมูลได้ตามลำดับเหตุการณ์และเรียบเรียงเนื้อหาสาระให้เป็นระบบที่ชัดเจนมากขึ้น จากนั้นก็นำข้อมูลที่ได้มาเชื่อมโยงสู่ผลการวิจัยที่ค้นพบ

8. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อข้อมูลได้ถูกเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และสังเคราะห์แล้ว คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในแต่ละประเด็น จากนั้นเชื่อมโยงสู่ตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรกรต้นแบบพึ่งตนเองและพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน 7 องค์กร

ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

9. การนำเสนอ ใช้การเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (descriptive approach) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาหรือนำเสนอ พร้อมกับนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ เอกสารทางวิชาการ และจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมานำเสนอสนับสนุนยืนยันผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรกรต้นแบบพึ่งตนเองและพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน 7 องค์กรประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยลำดับตามค่าคะแนนมากไปหาน้อยได้ดังนี้

1. ตัวชี้วัดทางสายกลาง มี 10 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ไม่สร้างหนี้ ครอบครัวย่อเยียม ทำเกษตรผสมผสาน ลดรายจ่าย พึ่งตนเองและพึ่งพากัน เป็นแบบอย่างที่ดี มีงานทำตลอดปี มีความพอเพียง และวางแผนชีวิต

2. ตัวชี้วัดความพอประมาณ มี 14 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย วางแผนการใช้พื้นที่ พึ่งตนเองและพึ่งพากัน สร้างแหล่งน้ำ อาหารปลอดภัย ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด มีที่ดินทำกินของตนเอง ครอบครัวย่อเยียม มีลูกหลานสืบทอด ไม่สร้างหนี้ ใช้จ่ายแรงงานตนเอง ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม มีกัลยาณมิตร และสิ่งแวดล้อมดี

3. ตัวชี้วัดความมีเหตุผล มี 10 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ดูแลตัวเองให้ออก-บอกตัวเองให้ได้-ใช้ตัวเองให้เป็น วางแผนการใช้พื้นที่ ทำเกษตรผสมผสาน เป็นแบบอย่างที่ดี เรียนรู้ศึกษาดูงาน ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ สร้างแหล่งน้ำ แบ่งปันความรู้ และใช้ปุ๋ยอินทรีย์

4. ตัวชี้วัดการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มี 17 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย มีที่ดินทำกินของตนเอง

มีคุณธรรม สร้างแหล่งน้ำ อาหารปลอดภัย พิษ แบ่งปันความรู้ ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ทำบัญชีครัวเรือน มีงานทำตลอดปี มีกัลยาณมิตร ครอบครัวอบอุ่น มีความรู้และประสบการณ์ มีเงินออม มีลูกหลานสืบทอด ที่อยู่อาศัยมั่นคง ศรีทรา ในอาชีพ อนุรักษ์ป่าไม้ และอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม

5. ตำบลวัดเจ็อนไขความรู้ มี 12 ตำบล วัด ประกอบด้วย ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ครอบครัวอบอุ่น แบ่งปันความรู้ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่สร้างหนี้ อาหารปลอดภัย สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพแข็งแรง ลดรายจ่าย เรียนรู้ศึกษาดูงาน พี่ตนเองและพึ่งพากัน และทำบัญชีครัวเรือน

6. ตำบลวัดเจ็อนไขคุณธรรม มี 13 ตำบล วัด ประกอบด้วย ชยันซื้อสัตย์ เป็นแบบอย่างที่ดี ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด ปลูกผักสวนครัว ไม่สร้างหนี้ ทำเกษตรผสมผสาน ภูมิใจในสิ่งที่ทำ มีอาหารพอกิน-แจก-แลกเปลี่ยน-ขาย ครอบครัวอบอุ่น แบ่งปันความรู้ เลิกอบายมุข มีกัลยาณมิตร และศรีทราในอาชีพ

7. ตำบลวัดความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน มี 13 ตำบล วัด ประกอบด้วย ทำเกษตรผสมผสาน ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด มีอาหารพอกิน-แจก-แลกเปลี่ยน-ขาย ปลูกผักสวนครัว ชยันซื้อสัตย์ ครอบครัวอบอุ่น สุขภาพแข็งแรง ภูมิใจในสิ่งที่ทำ ลดการใช้สารเคมี ไม่สร้างหนี้ เป็นแบบอย่างที่ดี มีเงินออม และมีอสรเสรีภาพ

วิจารณ์และสรุปผล

จากผลการวิจัย มีความสอดคล้องหรือ เข้ากันได้กับงานวิจัยหลายชิ้น ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยของ รัชชชัย เฟ็งพินิจ และคณะ (2555) ที่วิจัยตำบลวัดการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์จังหวัดหนองคาย จำนวน 37 ตำบล โดยมีตำบลที่สอดคล้องหรือ เข้ากันได้จำนวน 16 ตำบล วัด ประกอบด้วย ชื่อสัตย์

สุจริต ประหยัดอดออม ใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยชีวภาพ ปลูก ผักสวนครัว ลดรายจ่าย สืบสานประเพณี เรียนรู้ ทำบัญชีครัวเรือน เป็นแบบอย่างที่ดี ครอบครัว อบอุ่น สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมดี แลกเปลี่ยน ความรู้ ศึกษาดูงาน มีงานทำ และชยันอดทน รวมถึงงานวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของ ประชาชนชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานของ รัชชชัย เฟ็งพินิจ และคณะ (2554) จำนวน 43 ตำบล วัด ก็ พบเช่นเดียวกันว่า มีตำบลวัดที่มีความสอดคล้อง ต้องกันหรือเข้ากันได้จำนวน 14 ตำบล วัด ประกอบด้วย ลดรายจ่าย ทำเกษตรผสมผสาน ไม่สร้างหนี้ พี่ตนเอง วางแผนการทำงาน เรียนรู้ ครอบครัว อบอุ่น ร่างกายแข็งแรง มีลูกหลานสืบทอด ทำ บัญชีครัวเรือน ชื่อสัตย์ เลิกอบายมุข รักษาสืบทอด ประเพณี และสิ่งแวดล้อมดี รวมถึงงานวิจัยตัวชี้ วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงของคนเมืองหนองคาย ของ รัชชชัย เฟ็ง พินิจ และคณะ (2553) จำนวน 46 ตำบล วัด ก็พบ อีกว่ามีตำบลวัดที่มีความสอดคล้องหรือเข้ากันได้ จำนวน 14 ตำบล วัด ประกอบด้วย พอประมาณ-พอ เพียง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ไม่สร้างหนี้สิน ชื่อสัตย์ สุจริต วางแผนการดำเนินชีวิต ทำเกษตรพอเพียง ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย พี่พาดตนเอง สร้างความ อบอุ่นในครอบครัว เรียนรู้ตลอดเวลา ชยันหมั่น เพียร มีคุณธรรมจริยธรรม เชื่อมั่นในสิ่งที่ทำ และ อบรมศึกษาดูงาน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผล การวิจัยของ ปวีณา ลีตระกูล (2554) ที่พบว่า ปัจจัย ที่ส่งผลต่อการพึ่งพาตนเอง คือ การหาความรู้เพิ่ม เต็ม ใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ เลี้ยงสัตว์ปลูกพืชบริโภค ลดรายจ่าย รวมกลุ่มเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ชยัน ชื่อสัตย์ ช่วยเหลือกัน สอดคล้องกับผลการ วิจัยของ สุเทพ พันประสิทธิ์ (2553) ที่พบว่า วิธีการ ผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการผลิตเพื่อ ตนเองเพื่อครอบครัวเป็นอันดับแรก เริ่มจากการ ทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน ลดรายจ่าย ลง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ปลูกผักสวนครัว ใช้

ปุ๋ยชีวภาพ แจกจ่ายแบ่งปันผลผลิต สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วรรณญา ทูลธรรม (2552) ที่พบว่า รูปแบบการผลิตที่สามารถนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง คือ ลดต้นทุนการผลิต ลดค่าใช้จ่าย เรื่องปุ๋ยเคมี นำ ปุ๋ยคอกและวัสดุคดทับที่หาได้มาใช้ ปลูกพืชผัก ผลไม้ เพิ่มเติมในพื้นที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไชย รัตน์ ปราณิ และคณะ (2551) ที่พบว่า การเกษตร ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความ สามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของ เกษตรกรเอง โดยมีกิจกรรมลดรายจ่ายเสริมรายได้ โดยทำไร่นาสวนผสมและเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกผักสวนครัว ลดรายจ่าย ใช้ปุ๋ยคอกและทำปุ๋ยหมัก จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดการใช้สารเคมี เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ไม่สร้างหนี้ ลดละเลิกอบายมุข และสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ ประภาพร สุปัญญา (2550) ที่พบว่า การนำ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับ ครอบครัวยุคใหม่ คือ การลดละเลิกอบายมุข การออม การ ทำเกษตรยั่งยืน และการจัดทำบัญชีครัวเรือน

จากความสอดคล้องหรือเข้ากันได้ของ ตัวชี้วัดดังกล่าว เนื่องจากเกษตรกรต้นแบบ ล้วนมีพื้นฐานวิถีชีวิตมาจากสังคมเกษตรกรรม และมีการเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ ของเกษตรกรต้นแบบล้วนเชื่อมโยงกับกระแส สังคม ซึ่งการจะทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเองได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึด หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับตนเอง ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชน สังคม และระดับประเทศชาติ อีกทั้งเป็นเพราะว่าแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงมีหลักคิดและหลักปฏิบัติที่เป็นสากล สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทุกสาขาอาชีพหรือทุกบริบท ทางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม แม้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงจะแฝงด้วยความเป็นนามธรรม

สูง แต่สำหรับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงทั้งในการดำรงชีพและการประกอบอาชีพแล้ว ล้วนมีเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดใน 7 องค์ประกอบ ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะพบว่า มีตัวชี้วัด ที่ปรากฏอยู่ทุกองค์ประกอบ 1 ตัวชี้วัด คือ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด นั้นหมายความว่า ตัวชี้ วัดนี้เป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของ เกษตรกรต้นแบบในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ชัดเจนมาก ที่สุด ดังนั้น ในการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเองของเกษตรกร จึงควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการ “ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด” ซึ่งจะนำไปสู่พึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน

อีกทั้ง ยังมีตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่เพียง 1 องค์ประกอบ จำนวน 12 ตัวชี้วัด ดังนี้ ทางสาย กลางมี 2 ตัวชี้วัด คือ มีความพอเพียง และวางแผน ชีวิต ความพอประมาณมี 1 ตัวชี้วัด คือ ใช้แรงงาน ตนเอง ความมีเหตุผลมี 2 ตัวชี้วัด คือ ดูตัวเอง ให้ออก-บอกตัวเองให้ได้-ใช้ตัวเองให้เป็น และทำ เกษตรทฤษฎีใหม่ มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมี 4 ตัวชี้ วัด คือ มีคุณธรรม มีความรู้และประสบการณ์ ที่อยู่ อาศัยมั่นคง และอนุรักษ์ป่าไม้ เงื่อนไขคุณธรรมมี 1 ตัวชี้วัด คือ เลิกอบายมุข ความสมดุลมั่นคงยั่งยืน มี 2 ตัวชี้วัด คือ ลดการใช้สารเคมี และมีอิสระภาพ ทั้งนี้ตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึง ความสำเร็จของเกษตรกรต้นแบบในการพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงในองค์ประกอบนั้นๆ ได้อย่างโดดเด่นที่สุด ซึ่ง สามารถที่จะนำไปใช้เป็นตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ประเมิน ความสำเร็จในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของ เกษตรกรได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่ ระหว่าง 2-6 องค์ประกอบจำนวน 26 ตัวชี้วัด นั้น หมายความว่า ยังมีตัวชี้วัดอีกจำนวนหนึ่ง ที่เชื่อม

โยงสัมพันธ์กันในแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีลักษณะเชิงบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม ดังนั้น การก้าวสู่ความสำเร็จในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบูรณาการไปพร้อมกัน เนื่องจากการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ล้วนมีความเชื่อมโยงกับทุกมิติชีวิตของเกษตรกรอย่างรอบด้านนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำทุกตัวชี้วัดมาเปรียบเทียบใน 7 องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะมีตัวชี้วัดรวมทั้งสิ้น 39 ตัวชี้วัด แบ่งออกเป็น ตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่ 7 องค์ประกอบมี 1 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 6 องค์ประกอบมี 1 ตัวชี้วัด ปรากฏ

อยู่ 5 องค์ประกอบมี 1 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 4 องค์ประกอบมี 3 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 3 องค์ประกอบมี 5 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 2 องค์ประกอบมี 16 ตัวชี้วัด และปรากฏอยู่ 1 องค์ประกอบมี 12 ตัวชี้วัด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรต้นแบบ และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระศักดิ์ ละม่อม ที่กรุณาเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย และนางสาววราภรณ์ ดีบใจ ที่มีส่วนช่วยเหลือที่สำคัญ งานวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินด้านการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อสังคม, สำนักงาน. (2545). *พลังรากหญ้าพลังแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. แกมทอง อินทรัตน์. (2551). *ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติทางเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2550). *คู่มือการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับลุ่มน้ำ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. (2551). *การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. (2552). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: เอเชีย แปซิฟิก ออฟเซ็ท.
- ไชยรัตน์ ปรานี และคณะ. (2551). *การดำเนินแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวพระราชดำริเรื่อง การพึ่งตนเองในพื้นที่ยากจนตำบลลูกคู่ อำเภอบ้านทับทัน จังหวัดอุทัยธานี*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ธวัชชัย เพ็งพินิจ และคณะ. (2553). การพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองหนองคาย. *วารสารวิจัย มสส. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(3), 23-33.
- ธวัชชัย เพ็งพินิจ และคณะ. (2554ก). รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(13), 31-48.
- ธวัชชัย เพ็งพินิจ และคณะ. (2554ข). ตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรกรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน. *วารสารวิจัย มสส. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 91-103.
- ธวัชชัย เพ็งพินิจ และคณะ. (2555). *การพัฒนาตัวชี้วัดการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของธุรกิจชุมชน*:

- กรณีศึกษาหมู่บ้านโฮมสเตย์จังหวัดหนองคาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ประภาพร สุปัญญา. (2550). การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปวีณา ลีตระกูล. (2554). การพึ่งพาตนเองของชุมชนกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ในเอกสารการนำเสนอผลงานวิจัยแห่งชาติ 2554 (Thailand Research Expo 2011) ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระหว่างวันที่ 26-30 สิงหาคม 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วรัญญา ทูลธรรม. (2552). การศึกษาวิธีการผลิตข้าวที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเองทางด้านการผลิตในระดับครอบครัวและชุมชนบ้านหนองขามพัฒนา ตำบลวังหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สายสมร ศักดิ์คำดวง. (2551). การพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่ดีสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุเทพ พันประสิทธิ์. (2553). การศึกษาวิธีการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรภาคกลาง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ. (2551). ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อมรวิชัย นาคทรพรพ. (2551). ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.